

Хрипун В.І.
*Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних працівників*

СТРАТЕГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглянуто стратегії професійного саморозвитку вихователя дошкільного навчального закладу. Проаналізовано вплив життєвої стратегії особистості на особливості формування цілей і стратегій професійного розвитку працівника дошкільного закладу.

Ключові слова: професійний саморозвиток, стратегії професійного саморозвитку вихователя дошкільного навчального закладу.

Постановка проблеми

Однією із провідних ідей у практиці післядипломної педагогічної освіти є реалізація науково-методичного та психолого-педагогічного супроводу професійного саморозвитку педагогічного працівника, а серед ідей сучасної освіти провідною є ідея учнівства (Ш.Амонашвілі, В.Нікітін). Один цикл руху людини в освітній сфері В.Нікітін представляє так: *учнівство* (яке базується на мистецтві постановки запитань) — виховання (демонстрація можливого у культурі) — навчання (входження у певну діяльність) — підготовка (передача процедур діяльності) — тренування (закріплення стандарту процедур) — самовизначення (рефлексія своїх можливостей і поява нових запитань) [7]. Отже, професійний саморозвиток вихователя у системі післядипломної освіти має передбачати включення педагогічного працівника до циклу руху людини в освітній сфері у контексті практики учнівства (оволодіння мистецтвом ставити запитання) і процедури самовизначення. Ми вважаємо, що забезпечення повного циклу руху людини в освітній сфері дасть змогу вихователям здійснювати професійний саморозвиток за індивідуальною траєкторією відповідно до актуальних стратегій життєдіяльності.

Фундаментальні й експериментальні дослідження, які є основою вивчення нами стратегій професійного саморозвитку вихователя дошкільного навчального закладу, висвітлені у працях, присвячених особливостям життєвих стратегій, проектуванню життєвого шляху особистості (К.Абульханова-Славська, О.Васильєва, О.Вороніна, Е.Головаха, Е.Демченко, Г.Дмитренко, Л.Регуш, Т.Резнік, Ю.Резнік, С.Рубінштейн, М.Семиліт, В.Семиченко, С.Степанова,

Э. Фром та інші); розкриті у положеннях гуманістичної психології щодо саморозвитку і самоактуалізації особистості (А.Маслоу, К.Роджерс, В.Франкл) та теорії самопізнання і «Я-концепції» (Р.Бернс, Л.Божович, І.Кон, В.Маралов, В.Слободчиков та ін.).

К.Абульханова-Славская виділяє такі три основні ознаки життєвої стратегії: здійснення вибору способу життя, розв'язання протиріч у системі «хочу – маю» й створення умов для самореалізації, життєтворчості. Особистість є зрілою, якщо вона здатна встановлювати свою межу задоволення матеріальних потреб й розглядає їх як одну із умов життя, спрямовуючи свої життєві сили та енергію на інші цілі. Ця здатність переключати свої життєві прагнення із матеріальних цінностей на інші є показником того, що особистість почала жити власним життям [1–15].

О.Васильєва вважає, що основними характеристиками життєвої стратегії людини є усвідомлена відповідальність за своє життя, сприйняття життя, наявність чіткої системи цінностей та життєвих цілей. Людина із такою життєвою стратегією обирає і реалізує такий спосіб життя, який лежить в основі життєвої стратегії творчості, тобто свідомо або підсвідомо обирає позицію активного творця власного життя, спираючись на такі цінності, як любов, гуманізм, краса, творчість, добро, розвиток.

Виклад основного матеріалу

О.Вороніна вважає, що життєві стратегії мають прямий вплив на побудову персональних освітніх стратегій. Життєва стратегія як індивідуальний спосіб конструювання і реалізації людиною життєвих цілей у часовій перспективі детермінує ставлення людини до себе і власного професійного розвитку, діяльності та інших людей [2].

Г.Дмитренко визначає три життєві стратегії, які зумовлюють професійну діяльність і професійний саморозвиток працівника: *стратегія благополуччя, стратегія успіху, стратегія самореалізації* (зумовлена життєтворчістю людини). На наш погляд, змістовність і глибинність професійного саморозвитку визначають домінуючі у людини у певний життєвий проміжок часу стратегії й концепції.

С.Ветров розглядає особливості професійного шляху і професійного саморозвитку педагога у контексті домінуючих у професійній діяльності концепцій. «Я-концепція» педагога зумовлює його входження у професію, активне її засвоєння й визначення себе у професійній групі або колективі. При цьому результати діяльності розглядаються ним як особисті результати. При домінуванні концепції діяльності педагог орієнтований на процес і зміст діяльності, він шукає ефективні форми, методи і прийоми роботи, розробляє власні й апробує нові педагогічні технології. Лише при домінуванні концепції виховання

педагог здійснює «ревізію» своєї професійної діяльності. Він шукає відповідь на запитання: «Навіщо я і моя діяльність кожному конкретному вихованцеві?». Саме на цьому етапі розпочинається справжня життєтворчість.

Стратегії професійного саморозвитку вихователя взаємопов'язані не лише із життєвими стратегіями, а також зі стадіями професійного розвитку. Н.Пов'якель, розглядаючи стадії професійного розвитку педагогічного працівника, зазначила чотири стадії: підготовча або орієнтувально-накопичувальна, адаптаційна або імітаційно-приспосувальна, потенційна або системно-ресурсна та творчо-актуалізаційна або продуктивно-реалізаційна [8].

Процес розвитку і саморозвитку вихователя дошкільного навчального закладу є динамічним і часто-густо залежить від наявності у житті педагога особистісно-значущої життєвої ситуації, особистості або актуалізації особистих потреб педагогічного працівника у певний життєвий проміжок. Істинний професійний саморозвиток вихователя розпочинається, як правило, після входження у професію, активного її засвоєння, визначення себе у професійній групі або колективі та проходження адаптаційної або імітаційно-приспосувальної стадії професійного розвитку.

Нами виділено дев'ять стратегій професійного саморозвитку вихователя дошкільного навчального закладу:

1. Благополуччя — здійснення професійного саморозвитку з метою досягнення відносного спокою, зумовленого відчуттям фізичної і психологічної безпеки.

2. Задоволення базових потреб на рівні раціоналізації — прагнення виявляти позитивні соціальні прояви, досягнути гармонії із зовнішнім світом внаслідок реалізації формули «я все роблю правильно».

3. Досягнення результатів — орієнтація на кінцевий результат, який може бути зумовлений як власними цілями, так і завданнями, поставленими особистісно та(або) професійно значущим соціальним середовищем. Результатами реалізації цієї стратегії можуть бути: досягнення внутрішньої гармонії або гармонії із зовнішнім світом, професійна самореалізація, життєтворчість, пристосування до умов професійної діяльності, особистий успіх, професійне визнання, партнерська взаємодія, гедонізм, досягнення професійних результатів, які задовольняють батьків вихованців та(або) адміністрацію дошкільного навчального закладу тощо.

4. Успіху — самоналаштування на успішний результат. Ця стратегія зумовлена змістом, який вихователь вкладає у поняття «успіх», і нерідко залежить від цінностей і життєвих пріоритетів педагогічного працівника.

5. Партнерської взаємодії — орієнтовані на розвиток комунікативних компетенції, професійних та особистісних якостей, які дають змогу забезпе-

чувати гуманність, діалогічність, рівність взаємин вихователя з іншими суб'єктами освітнього простору дошкільного навчального закладу.

6. Забезпечення цілісності особистості через досягнення самовизначення — здійснення професійної ідентифікації та самоідентифікації й прагнення до особистісної цілісності. Реалізація вихователем цієї стратегії стабілізує його необхідність у саморозвитку, сприяє його входженню у цілісну систему саморозвитку.

7. Збалансованості особистісно-професійних якостей — збалансоване трансформування власних рис характеру й особистісних якостей. Внаслідок реалізації цієї стратегії вихователь набуває емоційної рівноваги, трансформує негативні риси характеру, збалансовує власні особистісні якості, що сприяє його самореалізації й гармонізації професійного освітнього простору.

8. Відновлення і збагачення психологічно-біоенергетичних ресурсів — стратегія підтримки психічного, фізичного і соціального здоров'я, яка базується на принципі природовідповідності.

9. Осмислено-пізнавального бачення себе — щоденна рефлексія професійної життєдіяльності, яка гармонійно пов'язана із цілісною системою саморозвитку (із урахуванням підйомів і спадів у процесі руху до поставлених вихователем цілей).

Окрім того, нами виділено чотири *стадії професійного саморозвитку вихователя* дошкільного навчального закладу:

1. Прийняття себе і визнання потреби у професійному саморозвитку.
2. Саморозвитку і самовдосконалення.
3. Стабілізація необхідності потреби саморозвитку як базової у розвитку особистості і професіонала.
4. Входження у цілісну систему саморозвитку (із урахуванням підйомів і спадів у процесі руху до поставлених цілей).

Певною мірою прийняти себе, визнати потребу у професійному саморозвитку, визначити актуальну стратегію професійного розвитку або саморозвитку допомагає практична вправа «Моделі поведінки педагога». Виконання цієї вправи передбачає визначення власної ролі у стосунках з дітьми й формулювання девізу, який віддзеркалює ставлення, цінності й способи взаємодії у професійному середовищі вихователя дошкільного закладу.

Моделі поведінки педагога

Сфери взаємодії	Моя роль	Мій девіз
Діти – діти		
Я – діти		
Я – колеги		
Я – адміністрація		
Я – гості днз		
Я – батьки		
Я – із собою		

Висновки

Професійний саморозвиток вихователя розпочинається із бажання прийняти себе, визнання потреби у професійному саморозвитку, зміни свідомості, мислення, мислеформ і миследіяльності. Саме тому набуває актуальності велична практика учнівства. Недаремно ті, хто має досягнення на шляху самовдосконалення і саморозвитку, повторюють мудрий вислів: «Вчора я був розумний, я хотів змінити світ. Сьогодні я мудрий — я змінююсь сам». Лише працюючи над собою, змінюючи себе, здійснюючи саморозвиток, ми можемо змінити світ навколо себе. Іншого шляху немає. Отже, вибір актуальних для нас стратегій професійного розвитку — шлях до життєвої реалізації й удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. — М.: Мысль, 1991. — 229 с.
2. Воронина О.А. Жизненные стратегии как фактор отношения студентов к учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. психол. наук / О.А.Воронина. — Курск, 2008. — С.22.
3. Волошенко О.В. Психолого-педагогічні аспекти оновлення освітнього простору навчального закладу / О.В.Волошенко, В.І.Хрипун. — Черкаси: ЧОІПОПП, 2009. — 40 с.
4. Коробейникова Е.Д. Семь дней, которые... / Е.Д.Коробейникова. — Черкасы, 2008. — 276 с.
5. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / А.Маслоу. — СПб.: Евразия, 1997. — 430 с.
6. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. — М.: Знание, 1996. — 308 с.
7. Никитин В.А. Идея образования или содержание образовательной политики / В.А.Никитин. — К.: Оптима, 2004. — 205 с.
8. Пов'якель Н.І. Концептуальна модель та особливості професійного розвитку регулятивної культури мислення практичного психолога. — Режим доступу: www.psy-science.com.ua/department/texty/v8.2/poviakel.doc
9. Резник Т.Е. Жизненные стратегии личности / Т.Е.Резник, Ю.М.Резник // Социологические исследования. — 1995. — № 12. — С. 100–105.

В статье рассматриваются стратегии профессионального саморазвития воспитателя дошкольного образовательного учреждения. Проанализировано влияние жизненной стратегии личности на особенности формирования целей и стратегий профессионального развития работника детского сада.

Ключевые слова: профессиональное саморазвитие, стратегии профессионального саморазвития воспитателя дошкольного учебного заведения.

The article deals with the main approaches in professional self-development of pre-school teacher. Life influence are analyzed in a way of defining professional goals and objectives.

Key words: professional self-development, approaches in professional self-development of pre-school teacher.